

SAŽETAK PRESUDE

V.C.L. I A.N. PROTIV UJEDINJENE KRALJEVINE PRESUDA VIJEĆA OD 16. VELJAČE 2021. ZAHTJEVI BR. 74603/12 I 77587/12

*Država nije poduzela operativne mjere radi zaštite
žrtava trgovanja ljudima*

ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su vijetnamski državljani rođeni 1994. i 1992. i žive u Ujedinjenoj Kraljevini (dalje: UK). Policija ih je uhitila dok su kao maloljetnici radili u tvornicama kanabisa i optužila za neovlaštenu prodaju i promet drogama. U to vrijeme, nekoliko nacionalnih izvješća upozoravalo je na problem trgovanja vijetnamskom djecom unutar UK i njihovo iskorištavanje za rad u takvim tvornicama. Unatoč indicijama da su podnositelji bili žrtve trgovanja ljudima, Kraljevska tužiteljska služba (CPS) nastavila je s njihovim kaznenim progonom. Oba podnositelja priznala su krivnju nakon čega su osuđeni na kazne zatvora u trajanju od 20 odnosno 18 mjeseci. Nakon osude, tijelo nadležno za procjenu žrtava trgovanja ljudima, identificiralo je podnositelje kao žrtve trgovanja ljudima. U žalbenom postupku podnositelji su tvrdili da kao žrtve trgovanja ljudima, nisu smjeli biti kazneno gonjeni. Žalbeni sud je odbio njihove žalbe navodeći da žrtve trgovanja ljudima ne stječu automatski imunitet od kaznenog progona i da se međunarodnopravna obveza UK da osigura mogućnost nekažnjavanja žrtava trgovanja ljudima može postići tako da tužitelji koriste svoje diskrecijsko pravo ne pokretanja kaznenog progona u odgovarajućim slučajevima. Žalbeni sud je utvrdio da je u ovom slučaju odluka o kaznenom progonu bila dovoljno opravdana i da nije bilo zlouporabe postupka.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 4. i 6. st. 1. Konvencije, podnositelji zahtjeva su tvrdili da ih tužena država nije zaštitila od trgovanja ljudima, da nije provela odgovarajuću istragu o trgovanju, te da njihovo suđenje nije bilo pošteno.

OCJENA ESLJP-a

Članak 4.

Da bi se određeno postupanje moglo karakterizirati kao trgovanje ljudima u smislu čl. 4. Konvencije, potrebno je da su ispunjeni svi sastavni elementi definicije trgovanja ljudima sadržani u članku 3.(a) Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi,

posebice žena i djece (dalje: Protokol iz Palerma)¹ i članku 4.(a) Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (dalje: Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima)². Drugim riječima, moraju biti kumulativno ispunjena tri elementa, a to su „djelovanje“, „sredstvo“ i „svrha“. Pitanje je li osoba pristala na takvo postupanje treba ispitati u svjetlu okolnosti svakog pojedinog slučaja, međutim ESLJP ističe da prema Konvenciji Ujedinjenih naroda o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištavanju prostitucije drugih i Konvenciji o suzbijanju trgovanja ljudima, pristanak žrtve nije od značaja ([S.M. protiv Hrvatske](#), st. 79.)

Pozitivne obveze države prema članku 4. Konvencije uključuju: (1) obvezu uspostave zakonodavnog i administrativnog okvira za zabranu i kažnjavanje trgovanja ljudima; (2) obvezu poduzimanja operativnih mjera za zaštitu žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima; i (3) postupovnu obvezu istraživanja potencijalnog trgovanja ljudima.

Ovo je prvi predmet u kojem je ESLJP bio pozvan razmotriti može li kazneni progon žrtve, ili potencijalne žrtve trgovanja ljudima, otvoriti pitanje povrede članka 4. Konvencije.

Iako nijedan međunarodni instrument ne sadrži izričitu zabranu kaznenog progona žrtava trgovanja ljudima³, ESLJP smatra da takav progon može u određenim okolnostima biti u suprotnosti s obvezom države da poduzme operativne mjere za zaštitu žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima. Naime, obveza poduzimanja operativnih mjera ima dva glavna cilja: zaštititi žrtvu trgovanja od daljnje štete i olakšati njezin oporavak, a kazneni progon nesumnjivo bi bio štetan za fizički, psihološki i socijalni oporavak žrtve jer otežava integraciju u društvo i pristup mjerama pomoći predviđenim Konvencijom o suzbijanju trgovanja ljudima⁴.

¹ „vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba, s pomoću prijetnje ili uporabe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zloporabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja. Izrabljivanje će minimalno uključiti iskorištavanje prostitucije drugih ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili odnose slične ropstvu, podčinjavanje ili odstranjivanje organa.“

² a) „trgovanje ljudima“ znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvata osoba, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, obmane, zloporabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili uz davanje ili primanje novčanih sredstava ili drugih koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, a u svrhu njezina iskorištavanja.

Iskorištavanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostituiranja drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili ropstvu slične odnose, služenje ili odstranjivanje tjelesnih organa,

b) pristanak žrtve „trgovanja ljudima“ na planirano iskorištavanje navedeno u točki a) ovoga članka nevažan je u slučajevima u kojima je primijenjeno bilo koje od sredstava navedenih u točki a),

³ odredbe o nekažnjavanju sadržane u članku 26. [Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima](#), članku 8. [Direktive 2011/36/EU o sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti njegovih žrtava](#) te članku 4. st.2. [Protokola Međunarodne agencije rada iz 2014. uz Konvenciju o prisilnom radu](#), sadrže dvije važne stavke: i) ako je žrtva trgovanja ljudima bila prisiljena počinuti nezakonitu aktivnost; ii) nacionalne vlasti trebaju imati mogućnost, ali ne i obvezu, ne pokretati kazneni progon protiv takve žrtve

⁴ Vidi čl. 12. [Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima](#)

U tom smislu, iznimno je važna rana identifikacija žrtve trgovanja ljudima. Čim nadležna tijela spoznaju, ili bi trebala spoznati, okolnosti koje ukazuju na to da je osoba osumnjičena za kazneno djelo žrtva trgovanja ljudima, takvu osobu odmah moraju procijeniti tijela obučena i kvalificirana za rad s takvim žrtvama. Procjena bi se trebala temeljiti na kriterijima utvrđenima u gore navedenim definicijama iz Protokola iz Palerma i Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima, posebno uzimajući u obzir činjenicu da prijetnja silom i/ili uporaba sile nije uvjet za priznavanje statusa žrtve ako se radi o djetetu. Tijela kaznenog progona pri donošenju svake odluke moraju uzimati u obzir tu procjenu i dati odgovarajuće razloge ako se s njom ne slažu. Da bi bili odgovarajući, ti razlozi moraju biti u skladu s definicijama utvrđenim u Protokolu iz Palerma i u Konvenciji o suzbijanju trgovanja ljudima.

Primjenjujući ove kriterije na predmet podnositelja zahtjeva, ESLJP je utvrdio da CPS nije dao opravdane razloge za neslaganje s procjenom nadležnog tijela UK koje je identificiralo podnositelje kao žrtve trgovanja ljudima, niti je CPS dokazao da nije bilo veze između počinjenog kaznenog djela i trgovanja ljudima.

Naime, kod oba podnositelja zahtjeva postojale su okolnosti koje su ukazivale na to da se radi o žrtvama trgovanja ljudima. Kod prvog podnositelja zahtjeva te su okolnosti bile vidljive odmah nakon uhićenja kada je utvrđeno da se radi o maloljetnoj osobi, dok su kod drugog podnositelja te okolnosti postale vidljive nekoliko dana nakon uhićenja jer je on prvo tvrdio da je punoljetan što je kasnije opovrgnuto.

Unatoč tim okolnostima, niti jedan podnositelj nije upućen na procjenu tijelu obučenom i kvalificiranom za rad s žrtvama trgovanja ljudima, već su obojica optuženi za kaznena djela za koja su kasnije priznali krivnju.

Nadalje, iako je podnositeljima zahtjeva naknadno priznat status žrtava trgovanja ljudima, CPS se, bez davanja odgovarajućih razloga, nije složio s tom procjenom. Žalbeni sud je, oslanjajući se na iste neodgovarajuće razloge, utvrdio da su odluke o kaznenom progonu podnositelja zahtjeva bile opravdane. ESLJP je utvrdio da su se i CPS i Žalbeni sud u svom obrazloženju oslanjali na čimbenike koji nisu ulazili u srž međunarodno prihvaćene definicije trgovine ljudima.

Slijedom navedenog, tužena država nije ispunila svoju obvezu poduzimanja operativnih mjera za zaštitu podnositelja zahtjeva, niti u početku kao potencijalnih žrtava trgovanja ljudima, niti naknadno kao osoba kojima je nadležno tijelo priznalo status žrtve trgovanja ljudima. Stoga je došlo do povrede čl. 4. Konvencije.

Članak 6. stavak 1.

Pri ocjeni je li u ovom predmetu došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije, ESLJP je ispitao sljedeće:

- i) je li propust da se podnositelji zahtjeva procjene kao potencijalne žrtve trgovanja ljudima prije nego što su bili optuženi i osuđeni za kaznena djela, otvorio pitanje povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;

- ii) jesu li se podnositelji zahtjeva odrekli svojih prava iz tog članka kada su priznali svoju krivnju; i
- iii) je li postupak u cjelini bio pošten.

i) Iako žrtve trgovanja ljudima nisu imune na kazneni progon, status pojedinca kao žrtve trgovanja ljudima može utjecati na to postoji li dovoljno dokaza za kazneni progon i je li taj progon u javnom interesu. Drugim riječima, dokazi koji se tiču statusa optuženika kao žrtve trgovanja ljudima su “temeljni aspekt” njegove obrane.

Oba podnositelja zahtjeva bila su pravno zastupana od samog početka kaznenog postupka, ali njihovi punomoćnici nisu poduzeli nikakve radnje da se podnositeljima prizna status žrtve trgovanja ljudima. ESLJP je naglasio kako bi odvjetnici u kaznenim postupcima svakako trebali reagirati ako postoje okolnosti koje upućuju na to da su njihove stranke žrtve trgovanja ljudima, međutim njihov propust da to učine ne može sam po sebi osloboditi državu njezine odgovornosti.

Naime, država ima pozitivnu obvezu zaštititi žrtve trgovanja ljudima i istražiti potencijalno trgovanje ljudima, koja obveza nastaje zbog postojanja okolnosti koje ukazuju da je određeni pojedinac bio žrtva trgovanja ljudima, a ne zbog pritužbe koju je taj pojedinac podnio kao potencijalna žrtva. U tom smislu ne može se zahtijevati od optuženika, osobito maloljetnika, da se identificira kao žrtva trgovanja ljudima niti da bude kažnjen ako to ne učini.

Prema tome, nedostatak pravodobne procjene jesu li podnositelji zahtjeva doista bili žrtve trgovanja ljudima spriječio ih je u osiguravanju dokaza koji bi mogli predstavljati temeljni aspekt njihove obrane, stoga je otvoreno pitanje povrede čl. 6. st. 1. Konvencije.

ii) Podnositelji zahtjeva priznali su svoju krivnju te su, budući da su bili pravno zastupani, gotovo sigurno bili svjesni posljedica tog priznanja. Međutim, u nedostatku bilo kakve procjene o tome jesu li bili žrtve trgovanja ljudima i je li to moglo imati ikakvog utjecaja na njihovu kaznenu odgovornost, te izjave nisu bile iznesene “uz potpunu informiranost”.

Nadalje, ESLJP je istaknuo da je svako odricanje od prava protivno važnom javnom interesu u borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava. Prvi podnositelj zahtjeva nije iskoristio priliku koju mu je dao raspravni sudac i nije zatražio poništenje svoje izjave o krivnji kako mu je savjetovao njegov odvjetnik. Ipak, kao maloljetnik koji je uhićen i kazneno gonjen u stranom kaznenopravnom sustavu i koji je već priznao krivnju za kazneno djelo u okolnostima koje nisu predstavljale odricanje od njegovih prava iz članka 6., nije se moglo reći da se naknadno odrekao tih prava odlučivši da neće prihvatiti savjet svog pravnog zastupnika.

iii) Ocjenjujući poštenost postupka u cjelini, ESLJP je utvrdio da su razlozi koje je CPS dao za neslaganje s procjenom tijela nadležnog za identificiranje žrtava trgovanja ljudima, bili potpuno neodgovarajući i nisu bili u skladu s definicijom trgovanja ljudima u međunarodnom pravu.

Odbivši žalbe podnositelja zahtjeva, Žalbeni sud se pozvao na iste razloge koje je iznio CPS. Iako su se podnositelji pozvali na članak 4. Konvencije, taj sud nije razmatrao njihov predmet kroz prizmu pozitivnih obveza države prema tom članku, već se ograničio na relativno usko preispitivanje opravdanosti kaznenog progona. Na taj način Žalbeni sud je zapravo kaznio žrtve trgovanja ljudima jer se u početku kaznenog postupka nisu identificirale kao takve i time je omogućio vlastima da ne ispune svoje obveze temeljem članka 4., tj. da ne poduzmu operativne mjere radi zaštite žrtava. Posljedično, žalbeni postupak nije otklonio nedostatke u postupku koji su doveli do optužnice i osude podnositelja zahtjeva.

Slijedom svega navedenog, došlo je do povrede članka 6. st. 1. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

25.000 EUR na ime neimovinske štete
20.000 EUR na ime troškova i izdataka

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.